

5. Rozbudzać szacunek do tradycji narodowych, kultury i sztuki.

Dobrze przygotowana telewizja edukacyjna może być również sposobem na redukcję zagrożeń wychowawczych jakie wywołuje reklama telewizyjna. Reklama wywiera obecnie istotny wpływ na życie społeczeństw, wpływa też na rozwój psychiczny dziecka we wczesnym jego wieku. Dlatego w następnym opracowaniu chciałabym zająć się omówieniem tego zjawiska szerzej.

LITERATURA

1. Skowronek B. Konceptualizacja filmu i jego oglądania w języku młodzieży / B. Skowronek // Studium Kognitywno-kulturowe, Wyd. Nauk. Akademii Pedagogicznej, Kraków, 2007.
2. Gajda J. Media w edukacji / J. Gajda. – Wyd. 6, Wyd. Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków, 2007.
3. Izdebska J. Rodzina, dziecko, telewizja / J. Izdebska. – Białystok, 1996. – 272 s.
4. Izdebska J. Uwarunkowania efektów oddziaływania wybranych cyklicznych programów TV dla dzieci / J. Izdebska. – Białystok, 1991. – 303 s.
5. Tisseron S. Dziecko w świecie obrazów / tłum E. Burakowska. – Warszawa, 2006.

Світлана Мукомел,

канд. пед. н., доцент, член-кореспондент
Української академії Акмеології,

Академія пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля

Анна Стромило,

аспірантка,

Черкаський національний університет

імені Богдана Хмельницького

ВПЛИВ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ НА ФОРМУВАННЯ НАСИЛЬНИЦЬКОЇ ПОВЕДІНКИ МОЛОДІ

У статті висвітлена проблема впливу засобів масової інформації (ЗМІ) на формування насильницької поведінки молоді. Засоби масової інформації стали не тільки невід'ємною частиною масової культури сучасного суспільства, а й важливим інститутом соціалізації особистості. Найпотужнішим засобом впливу на свідомість дітей є телебачення, яке забезпечує можливість наочно-образного сприйняття та сильного емоційного впливу на них.

Svitlana Mukomel,

Anna Stromylo

THE INFLUENCE OF MASS MEDIA ON THE DEVELOPMENT OF VIOLENT BEHAVIOUR AMONG YOUNG PEOPLE

The article features the problem of influence of mass media on the development of abusive behaviour among children. The mass media is not only an integral part of the popular culture of modern society, but also an important institution of socialization. The most powerful way of influence on minds of people is television, which provides the ability of visual imagination and a stronger emotional impact on people.

Найактуальнішою проблемою в дослідженнях сучасних психологів та педагогів є зростання агресивності молоді. В наш час засоби масової інформації є потужним інструментом впливу на підсвідомість людей, особливо нвнлітніх. Інформацію сьогодні все частіше визначають як зброю масового ураження (за своїм впливом на соціосистеми). Зрозуміло, що така зброя має бути підконтрольна системі, як і ядерна, інакше вона починає працювати проти неї. Але на відміну від зброї, яка фізично руйнує людину та матеріальні цінності, що створені нею, інформаційна зброя фізично матеріальні цінності не руйнує. Вона впливає на мозок людини, на її інформаційну базу, інформаційні моделі світу, які обумовлюють думки й діяння, адаптивність людини. Цей насильницький процес за своєю суттю становить основу нашого побуту і називається навчанням. Битви відбуваються й зараз, але якщо раніше система освіти мала визначальний інформаційний вплив на соціум, формуючи людину-творця, захисника, патріота своєї Батьківщини, народу, то сьогодні за допомогою засобів масової інформації (ЗМІ) можна сформувати в людях прямо протилежні моделі ставлення до навколишнього світу.

Дослідження ролі ЗМІ в житті суспільства, особливості їх функціонування не є новими для вітчизняної науки. В останні роки з'явилося чимало праць українських дослідників, що присвячені цим питанням. Зокрема, наукові праці Н. Костенко, в яких розкриваються теоретичні та методологічні засади функціонування ЗМІ, цінності й символи у масовій комунікації. Проблеми глобального розвитку комунікаційних систем вивчалися О. Зернецькою. О. Піронкова, Н. Лисиця, Л. Федотова аналізують сучасні тенденції розвитку комунікативних систем. Особливості діяльності ЗМІ у контексті паблік рілейшнз присвячені роботи В. Королька, Г. Почепцова та ін. учених.

На сьогоднішній день прийнято вважати, що засоби масової інформації, мас медіа (Mass media) – це преса (газети, журнали, книги), радіо, телебачення, інтернет-видання, кінематограф, звукозаписи і відеозаписи, відеотекст, телетекст, рекламні щити і панелі, домашні відеоцентри, які поєднують телевізійні, телефонні, комп'ютерні та інші лінії зв'язку. Всім цим засобам притаманні якості, що їх об'єднують – *звернення до масової аудиторії, доступність багатьом людям, корпоративний характер виробництва і розповсюдження інформації.*

Сучасні ЗМІ значною мірою нівелюють соціокультурне відтворення окремої особистості, орієнтуючи її на масове споживання створюваних стереотипів і тим самим підриваючи основи її індивідуальності. Масове споживання стає дуже ефективним при наявності середовища «собі подібних», особливо це стосується молодіжної аудиторії. Тому проблема впливу ЗМІ на молодіжну аудиторію стає особливо актуальною в наш час. В свою чергу, молодь – соціально-демографічна група, відокремлена на основі сукупності вікових характеристик і особливостей соціального стану.

Відчутну роль у поширенні насильства відіграє сучасний екран. Дослідники різних країн одноставно стверджують, що фільми, які містять акти насильства, є причиною 15 – 20% актів насильства, що відбуваються в реальному житті. Молодь багато часу проводить перед телевізором. Наприклад, польський юнак дивиться телевізор 2–4 години на добу, а у вихідні – до 5 год. У Швеції учні впродовж 10 років навчання проводять 18 тисяч годин перед телевізором (на три тисячі більше ніж у школі). Така ж ситуація у Франції та Італії [4, с. 179].

За останні 40 років у світі було проведено більше 1000 досліджень, присвячених впливові телебачення і кінематографа на дітей. Експерименти проводилися в багатьох країнах світу, серед хлопчиків і дівчат, що належать до різних рас, національностей і соціальних груп. Проте, результати досліджень були практично ідентичні: агресія на екрані робить дітей більш агресивними стосовно людей і до неживих предметів. Американська Академія Педіатрії (American Academy of Pediatrics) опублікувала чотири фундаментальних висновки з цих досліджень. По-перше, діти, які дивляться багато передач зі сценами насильства, сприймають його, як легітимний спосіб розв'язання конфліктів. По-друге, перегляд сцен насильства робить людину більш беззахисною до насильства в реальному житті. По-третє, чим більше дитина бачить сцен насильства на екрані, тим більше шансів, що вона стане жертвою насильства. По-четверте, якщо дитина віддає перевагу переглядові телепрограм, які містять сцени насильства, існує значна ймовірність, що вона виросте агресивною людиною й навіть зможе учинити злочин.

Український телеглядач сцени агресії бачить у середньому кожні 16 хвилин, а у період з 19.00 до 23.00 цей умовний інтервал скорочується до 12 хвилин. Для порівняння слід зазначити, що в Росії за даними РАО цей показник складає 15 і 10 хвилин, а в США 15 і 6 хвилин відповідно. [2, с. 214] Великий вибір зразків насильства надають засоби масової інформації. Спостереження насильства по телебаченню призводить до таких наслідків: посилення агресивності; підвищення порогу чутливості глядачів до насильства; формування погляду глядачів на соціальну реальність.

Відомо, що спалах психологічного, фізичного і сексуального насильства за часом зазвичай співпадає із засиллям у засобах масової інформації кривавих та еротично-порнографічних сцен. Особливу роль відіграє зображення на екрані статевих актів. Зрозуміло, що для динамічного розвитку сюжету розглядаються напружені, конфліктні ситуації між партнерами. Тому переважають на екрані епізоди, коли чоловік змушує жінку до статевих актів. Спочатку вона чинить опір, але поступово входить до стану сексуального збудження, від опору не залишається й сліду, і вона починає благати про продовження. Показ подібних сцен призводить до таких наслідків: чоловік починає сприймати жінку виключно як сексуальний об'єкт; у масовій свідомості викривляється уявлення про те, як жінка насправді реагує на сексуальний примус; впроваджується ідея, що жінка насолоджується тим, коли її грубо «беруть»; підвищується агресивність чоловіків стосовно жінок [3, с. 36]. Таким чином, порнографія, яка зображує сексуальну агресію як приємну для жертви, підвищує ймовірність застосування насильства у реальних сексуальних стосунках.

Спостереження насильства, особливо сексуального, може мати й антисоціальні наслідки. Подібно до того, як у фашистській Німеччині до масової свідомості впроваджувався антисемітизм, що призвело до холокосту, сьогодні більшість людей спокійно сприймають викривлені уявлення про жіночу сексуальність, яка поширюється як масова культура. Нині ми спостерігаємо «холокост жінок», сексуального знуцання, образи та насильства [4, с. 180]. Дослідженнями виявлено наявність зв'язку між статистикою зґвалтувань та продажем журналів відкрито сексуального змісту. Сексуальні злочинці з Канади та США зазвичай зізнавалися у тому, що вони є активними користувачами порнопродукції. Зрозуміло, що цей взаємозв'язок не свідчить про те, що порнографія є основною причиною сексуального насильства; скоріше, вживання порнографії злочинцями є симптомом, а не причиною їхніх сексуальних збочень. Показовим є проведений американськими вченими експеримент: трьом досліджуваним групам показали кінофільми: нейтрального змісту, еротичний та агресивно-еротичний зі сценами насильства. Після цього їм дали завдання навчити незнайомого партнера (жінку чи чоловіка) виконанню якихось дій, використовуючи покарання за помилки.

Виявилось що ті, які перед цим дивилися агресивно-еротичний фільм зі сценами насильства, обирали для навчання досить сильний рівень покарання – але тільки стосовно до жінок [3, с. 12]. Доведеним є взаємозв'язок між переглядом телевізійних програм та поведінкою людини. У США було проведено опитування 208 ув'язнених; 90% злочинців вказували на те, що телевізійні програми про злочинність можуть навчити нових кримінальних прийомів, а 40% зазначили, що пробували здійснити деякі злочини, побачені колись на екрані телевізора.

Помірно виражений зв'язок між рівнем насильства у телепередачах та агресивністю дитини було виявлено дослідниками США, Європи та Австралії. Для вияву напрямків цього причинно-наслідкового зв'язку досліджувались наступні гіпотези: агресивні програми виховують у дітей агресивність; агресивним дітям більше подобається дивитися агресивні програми; третій фактор – наприклад, низький інтелект – спонукає дітей одночасно і до уподобання агресивних програм, і до агресивних вчинків. Дослідження у Великій Британії та США, проведені на великих вибірках, переконливо довели, що справжньою виявилась перша гіпотеза. Крім того, виявлено, що перегляд бойових дій 8-річними дітьми, у помірній мірі визначає прояви у них агресивності у 19-річному віці; але агресивність у 8 років не визначає захопленість бойовиками у 19 років. Дослідження у Фінляндії показали: тридцятирічні чоловіки, які у дитинстві дивилися багато «крутих» телепередач, часто здійснювали серйозні злочини.

Статистично доведено, що з появою телебачення у регіонах, де його раніше не було, зростає кількість вбивств (у Канаді, США, Південній Африці – удвічі). Зокрема у Канаді, із поширенням телебачення у сільських регіонах рівень агресивності дітей на спортмайданчиках зріс удвічі. Уже у 1960–1970 рр. минулого століття дослідження у Америці довели, що спостереження насильства – як справжнього здійснення насильства, так і його імітації на манекенах, і перегляд насильства (й імітації), відзнятих на кіноплівку, – підсилює агресію.

Дуже часто глядачі використовують прийоми і методи, побачені у кіно, у своєму житті. Так, хлопчики полюбують імітувати удари карате. У Норвегії у 1994 р. 5-річну дівчинку закидали камінням, побили ногами і залишили замерзати у снігу – саме так, як це було продемонстровано у телевізійному шоу. Лише після цього випадку показ цього шоу був заборонений у трьох скандинавських країнах [4, с. 178]. Ефект, що спричиняється сценами насильства, є особливо сильним тоді, коли позитивний герой здійснює справедливий, реалістичний, але не травмуючий почуттів глядача, акт насильства, і залишається без покарання.

Експериментальні дослідження виявляють також наявність кумулятивного ефекту: до того віку, як середньостатистична американська дитина стає підлітком, вона встигає побачити більш ніж 100 тисяч сцен насильства і 20 тисяч вбивств по телевізору. Висуваються такі теоретичні обґрунтування впливу перегляду телевізійних програм на поведінку: соціальне насильство викликається не спостереженням насильства як таким, а збудженням, яке продукується спостереженням насильства; споглядання насильства послаблює, програмує глядача на агресивну поведінку, активує думки, пов'язані з насильством; маскультурні зображення насильства викликають бажання наслідування [1, с. 42].

Отже, телебачення та мережа Інтернет нині стали не лише основним інформатором, але й потужним вихователем, що справляє не лише позитивний, а й негативний вплив на молодь. Молоді люди схильні не лише ототожнювати себе з окремими жертвами або агресорами, а й переносити ці ролі у реальні ситуації. Крім того, вони можуть стати нечутливими до грубоців і жорстокості після перегляду багатьох сцен насильства: на підставі побаченого почати вважати насильство припустимою моделлю поведінки і навіть способом розв'язання своїх проблем. Найнебезпечнішим є те, що насильство має досить серйозні негативні соціальні і психологічні наслідки для зростаючої особистості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бондаровська В. Що ми можемо зробити, щоб запобігти домашньому насильству / В. Бондаровська. – К., СДМ – Студіо, 1999. – 63 с.
2. Ролінський В. Агресивність на телеекрані та проблеми неповнолітніх / В. Ролінський // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та молоді : [зб. наук. праць]. – Київ – Житомир : вид-во ЖДУ, 2005. – Кн. 1. – С. 213 – 217.
3. Дмитренко М. Попередження насильства у сім'ї : [методичні рекомендації] / М. Дмитренко, М. Тропін, П. Власов. – Дніпропетровськ : Дніпопетр. юрид. ін-т МВС України, 2001. – 56 с.
4. Єрмолаєва Т. Екстремальне існування в сім'ї : злочинець і жертва / Т. Єрмолаєва // Сім'я та шлюбно-родинні стосунки в Україні : [зб. наук. праць]. – К. : УАДУ, 2001. – С. 177 – 180.